

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 1. No. 2. 1935.

Şerif Oğlu yadigârı

Dr. Med. M. F. Nafiz

Türk dili ile yazılmış bitiklerin eskilerindedir. Kitabın doğu kitab evlerinin çoğunda bulunması, bir zamanlar bu eserin tıbbın temeli kitaplar arasında olduğunu anlatır. Dili çok açıktır. Anadolu'nun Kastamonu, Ankara, aydın, Antalya, Bursa gibi yerlerinden çiçek, ot adlarını yazması, Şerif Oğlu'nun buraları gezip dolaştığı duygusunu verir. Ne zaman yaşadığı, yazık ki belli değildir. Bursalı Tahir bey, Osmanlı müelliflerini cilt, 3 sahife 204 ünde 1037 de yadigârı yazıp bitirdiğini gösteriyorsa da, yazı dili, daha eski olmasını düşündürür.

Yavuz Oğlu Kanunî Süleyman'ın tıp medresesi, vakfiyesi, çok işimize yarayacağı için olduğu gibi yazıyorum:

«... ilmî tıp için bina olunan medresei tıbbiyede fazilet ve kiyaset ve kuvvei Hadis ve ihsas ile maruf ve basiretü zekâ ve selâmeti havas ile mevsuf de kayiki ilmi mizana arif ve külliyyat ve cüz'iyatı ilmi ebdane vakıf eflâtunu zaman ve aristoyu avan etibbayı İsi dem manendi mümtaz ve hükemayı sabıkada «mucez» ve «yadigâr» olan kavaidi tahsil babında ikdam ve «mühimmatı şifa» da müntehab» ve sedid olan zevabıtı «teshil» emrinde ihtimam edip derslerine müdâvim ve sair malzemde mülâzim olcuk vazifei yevmiyesi 20 akçe ola»

Bu sözler arasında geçen Mucezi 677 yahut 687 yılında ölen علا الدين على بن الحزم القرشي المعروف بابن النفيس in eseri olup 4 makale üstüne tertib olunmuştur. Bir çok şerhleri vardır. Cemaleddin Aksarai şerhi حل الموجز «Hallalmucez» pek tanınmıştır. Mucez Türkçeye Muslihiddin Bin Şaban yâni Sururi elile çekilmiştir. Sururi 869 da ölmüştür. Ahmed bin Kemal tarafından Süleyman paşa adına, mucez şerhi «Tesis - al sıhha» tercüme edilmiştir. 567 S - 8. C 2 كشف المظنون عن أسامي الكتب والفنون İstanbul tabı.

Mucez, Kalkütede 1288 de basılmıştır. «Zenker» in şark kütübhanesi, Fohnnan'ın İran tıbbının tarihi menbalarına bakınız.

Şifa, Hacı paşanın «Şifaül eskam ve devaal alâm» adlı büyük eseridir, Arabcadır. Kendi el yazısıyla takımı Topkapı saray kütübhanesindedir. Tahir, O. M. C. 3. S. 212.

lisant ces pages, on rencontre des renseignements précieux. Les données contenues dans ces livres et les figures sont des documents importants relatifs à la médecine turque dont le passé dans la patrie remonte de 14 siècles. Les figures sont un exemple des connaissances anatomiques des Ouïgours. Nous supposons qu'elles sont de la main du médecin qui écrivit le texte accompagnant. Ces textes relatifs à la médecine ouïgoure possèdent à notre avis autant de valeur pour le passé de la médecine turque que des papyrus de l'ancienne Egypte. Si, à côté des pages médicales lues jusqu'ici par M. R. Rahméti, on réussit à lire aussi d'autres textes existants et non encore déchiffrés, le passé de l'histoire médicale des Turcs en sera considérablement enrichi.

Eski Viyana tıp talimi ve onun Adli sultan Mahmud zamanında İstanbula yayılması

II

Prof. Dr. phil Karl Süsseim

München Üniversitesi Doğu dilleri Profesörü

tında öldüğü vakıt yanında birinci hekim olarak yine Störk idi. İmparator Josefin dahili siyaseti temel taşlarından katolik kilisesinin nüfuzunu kırmak iken Avusturya hükümeti erkânı bu gibi efkâra peyrev olarak Störk olarak 1789 son baharında âzası bulunduğu mabeyn tetkikat komisyonu müşaveratında komisyonun ekseriyetiyle papalık makamı hukukuna mahsus dersler darülfünunlar nizamnamesinden kaldırılmasına tarafdâr idi.

1790 dan itibaren Habsburg hanedanının Almanya imperatorlarının başka hekimleri varmış. 1784 te Viyanada umumî hastane açılalı tıp tetebbüatı en ziyade orada temerküz ederek umumî hastanede müdir olan zat tıp tahsil ve tetebbü sahalarında en çok nüfuz sahibi oluyormuş. Störk imperator Josefin vefatı üzerine 1790 da umumî hastane tertibatını baştan aşağı değiştirmek teşebbüsünde bulunduysada muvaffak olmadı, projesi reddolundu. Bu andan itibaren Störkün saraydaki nüfuzu bir miktar daha azalmış ve cüz'î bir istisna ile memuriyetlerinde resmen ipka edildiyse de mahiyeti bazen elinden çıkıyordu. Störk hiç bir vakıt

müderislik etmediği halde Viyana tıp fakültesinin imtihan ücretlerinden kendine düşen hissesi yılda 8000, 10000 florin olarak sayılırdı. Störkün bu derece bol geliri bir çok meslektaşını kıskandırıp çıldırtıyordu.

1790 dan 1792 ye kadar Viyana tıp fakültesiyle Viyana doktorları Störkün nüfuzunu kırmak için sarayda çetin gayret ederek 22 mayıs 1792 tarihli bir saray kararıyla Viyana tıp fakültesi tahsili idaresini Störkün elinden aldırmağa muvaffak oldular. Tıp fakültesinin celseleri eskisi gibi yine Störkün riyaseti altında vukua gelmesi mezkûr saray kararının icabatından idi [1]. Bundan başka bütün Avusturya tıp tedrisatı murakabesi hekim başının aslı hakı ve borcundan sayılmağa geldiğinden Viyana tıp fakültesi Störkün bakımı altında kalıp duruyordu.

Störk mevkiini korudu lâkin 22 mayıs 1792 tarihli saray kararı tesiriyle Viyana tıp fakültesi işlerine gereği gibi karışamadı. Devlet yarım yamalak bir murakabenin yavaş yavaş ziyanını gördü. 29 nisan 1802 de Avusturya darülfünunlarında fakültelerin tahsil müdirlikleri bir daha meydana getirildiklerinde Viyana tıp fakültesinin tahsil müdiri olarak yeniden Störk tayin olundu [2].

Störkün büyük rütbeli dostları da varmış. Habsburg hanedanına mensup pirenslere, pirenselelere hasta yahut halı nezde bulununca Störki hayatının son yıllarına kadar yataklarına çağırırlardı (Adam Volf : Avusturya Arşidüşesi Mari Kristin, Almanca, Viyana 1863, cilt 2, s. 185 - 6. Störk artık pek ihtiarlamıştı, 2 şubat 1803 te öldü ve öldüğü sırada imperatorî kralî saray müşaviri, birinci hekimi has, tıp tedrisatının daimî reisi ve umum Avusturya memaliki mevrusesi hekim başısı (protomedicus) idi (Intelligenzblatt der Allgemeinen Litteraturzeitung von Jena 1803, sütûn 478).

Baron Anton fon Störk evli idi, altı çocuğu oldu. Maria Terezia Störkün çocukları terbiyesi için babalarına ayrıca senevi dörder bin florin tahsisat verirdi ; Maria Terezianın ölmesiyle bu tahsisat kesildi. Amma Anton Störkün iki kardeşi daha vardı. Büyük kardeşi Jan Melhior (almanca imlası : Melchior) Anton Störk ten önce Viyanada tıp tahsil ederek 1747 yahut 1746 da Viyana darülfünunda tıp doktorluğunu ihraz ve 1749 den 1756 ya kadar Viyana darülfünunda nazari tıp müderisliğini işgal etti.

[1] 1792 de Simplitzius Şvab eyreti adı altında çıkarılmış bir risaleden ki mahiyeti, ehemmiyeti de 8 sahife soara gelecek bir haşiyede gösterilecektir.

[2] Rudolf Kink : Viyanadaki imparatorî darülfünunu tarihi Viyana 1854, birinci cilt, s. 593 — 596, 597.

1756'da hastalanup ağustosta genç yaşta öldü. Diğer kardeşi Matthias 1739 da Sulgauda doğarak tıp kardeşleri gibi tahsil etti. Maria Terezianın ikinci oğlu Leopold Toskana [grandukalığında hükümet sürdükte Nathias Störk Toskanada 1790 yılına kadar Leopoldun aylesine hekimi has olup 1779 da da Avusturyanın baronluk rütbesini aldı. Leopoldun 1790 da Almanya imperatorluğuna terfi olunmasıyla Baron Matthias fon Störk de imperatorfi hekimi has oldu 1815 te öldü. Zamanımızda Avusturyada mevcut Baron fon Störk aylesi Anton Störkün değil, Matthias Störkün neslidir [1].

Jan Melhior Störk ve baron Matthias fon Störkün eser bastırıp bastırmadıkları malûm değil. Baron Anton fon Störkün ilmî faaliyeti ise birçok cihetten şayanı ehemmiyet bulunmuş ve bütün tıp tarihlerinde adı şerefle zikrolunur. Störkün telif sahasındaki faaliyeti 1757 den 1793 e kadar yani 36 yıldan fazla bir müddete uzanır. İlk eseri 1757 de çıkmış doktora tezidir ki «Tabii, güç ve yahut mugayiri tabiat olan viladet» üzerine olup müderris fan Haen tarafından çok metholundu. Ondan az sonra hastanelerdeki tecrübelerini tafsilatıyla iki cilt üzere kaleme alıp çıkardı.

Störkün, zamanında ve tıp tarihindeki şöhreti nebatların, köklerin havasına, ilâç olarak sureti istimaline dair yeni feşfiyatın ve bunlar hakkında verdiği tafsilâttan ilerü gelür. Störkün bu cihetten ehemmiyetini en eyi Viyana darülfünunu tıp tarihi müderrisi *Dr. Theodor Pusmann* «Son yüz yılda Viyanada tıp» atlı eserinde ortaya koyar (Viyana 1884, s. 34—39). Daha eski teliflerden ta 23 yaşında Almanyada Halle darülfünunu müderrislerinden bulunmuş olan Kurt Sprengel (1766—1833) de vüsatca şimdiye kadar görülmemiş «İlmi edviyenin vakıata müstenit tarihi tecrübe» adlı 6 ciltli tıp tarihinden beşinci cildinde (Halle 1803 s. 322) çok tafsilât verir. Bununla beraber şunu da gizlememelidir ki o asırda tavsiye olunan edviyenin ekserisi sonradan yavaş yavaş terkolundu.

Störkün ilâçlar fenninde, bilhassa medari şöhreti olan, nebatlar : öküç gözü (Avrupaca : arnika), baldıran otu (fransızca : cigue), kaplan boğan otu (Şani zade, ilâçlar fihristinde s. 232 ; Şanizade bu fihristin sair yerlerinde kısaca kaplan otu der ; Sami Bey : kurt boğan ; fransızca : aconit ; Avropada umumiyetle

[1]., H. W. Höflinger : Avusturyanın asılzade hanedanları nesepleri için cep kitabı, 1910 / 11 e mahsus. dördüncü yıl, Viyana, s. 49 1/2

aconitum); bezri benç (fransızca : jusquiame ; Lâtinçe : hyoscya-
mus niger L.); itboğan otu (Sami Bey : Acicigdem ; fransızca :
colchique d'automne ; lâtinçe : colchicum autumnale L.), filamura
(Sonu var)

(TIB) ile (TEB) ve (yılan ambilemi) ile (YILAN) totemi arasında münasebet varmıdır ?

Doktor A. Süheyl Ünvere

Osman Ergin

(Türk Tıp tarihi arkivi) adında bir mecmua çıkaracağımızı
gönderdiğiniz ilk numara ile öğrendim. Türkün yüzünü ağarta-
cak bir çok kıymetli vesikaları neşredeceğiniz için çok sevindim.
Bu güzel yapının temelinde benim de küçük bir taşım bulunsun
diye üzendim. Meslekten olmayışım cesaretimi kırmadı. müessisi
ve ilk muharriri olduğum (İstanbul belediyesi mecmuası) na sene-
lerce yapmış olduğumuz yardımlar karşısında ben de böyle bir
hevese kapıldım, bu heves bana aczimi de unutturuyordu. Onun
için cüretimi hoş görmenizi, hevesimi kırmayarak şu perişan
yazılarımı mecmuaya kabul etmenizi dilerim.

Bu böyle olmakla beraber yazının (TIP) la ve (TARİH) le
alâkası olacak bir mevzu olmasını da istedim. Düşündüm ve ak-
lımca buldum da; bakınız nasıl?.

Bundan 25—30 sene önce (SEFINEİ BELAGAT)adındaki eser-
de (HURAFATMI ESATIRMI) başlığı altında şöyle bir yazı
okumuştum :

(Bu serlevha ile başlayışımız bazı zevatın (mythologie) yi (esatiri evvelin)
tabirile tefsir eylemeleridir. Halbuki esatir ; tarih manasında olan (USTURE)
nın cemidirki bizde anın müfredi meçhuldür. Bu lüğatin mehazi ise (İSTARE)
dir. Zira ezminei kadimede harp ve darp ve daha bunlara mümasil vukuatı
cesimenin hudusü nucum ve kevakibe isnat edilerek o misillu vukuata - tarik,
barik, nazik gibi kâfi nisbetle (İSTARİK) denilmiştir. Lisan âşına olanlara hafi
olmadığı üzere fürsü kadim lehcesince vasatta vaki olan (ELİF) daima (VAV)
gibi teleffuz olunduğu cihetle ana göre ismi mensup (İSTORİK) (İSTORYA)
gelir. Görülmezmiiki Darayı ekber zamanında olan sikke üzerine Daranın yayı
mersum olduğu cihetle o nevi akçeye (Darakeman) — kemandaki elif vav gibi
okunmalı. — itlak olunurdu. Fakat İbranilerle romalıların lisanı kâfın teleffu-
zuna pekte müsait olmaması o gibi meskûkâta (dirahmun, darahmun) daha